

„Šito chaoso mums nereikia“: Lietuvos gyventojų požiūris į pabėgėlius

DIANA JANUŠAUSKIENĖ

Lietuvos socialinių tyrimų centras, A. Goštauto g. 9, 01108 Vilnius

El. paštas diana.janusauskiene@lstc.lt

Remiantis 2016 m. atlikto empirinio tyrimo duomenimis, straipsnyje analizuojamas Lietuvos gyventojų požiūris į pabėgėlius. Gilinamasi, kokie veiksniai lemia nuostatų formavimąsi ir kuo ypatingas yra Lietuvos gyventojų požiūris. Teigiama, kad gyventojai labai atsargiai žiūri į galimą pabėgėlių apsigyvenimą Lietuvoje ir visų pirma linkę matyti neigiamą pabėgėlių migracijos pusę. Tokias gyventojų nuostatas, šalia kitų veiksnių, lemia kultūrinis uždaramas, bendra netolerancija kitokių žmonių atžvilgiu, taip pat žiniasklaidos sukonstruotas neigiamas pabėgėlių įvaizdis.

Raktažodžiai: pabėgėliai, migracija, požiūris į pabėgėlius

ĮVADAS

Augant pabėgėlių migracijos srautams į Europos Sąjungos šalis, vis aktualesnė tampa vietinių gyventojų požiūrio į atvykstančius pabėgėlius tema. Europos Parlamento duomenimis, 2015–2016 m. daugiau nei 2,5 milijono žmonių paprašė prieglobsčio Europos Sąjungoje. Palyginus su kitomis Europos Sąjungos šalimis, pavyzdžiui, Vokietija (2016 m. buvo 669 482 pabėgėliai ir 745 155 prieglobsčio prašytojai), Prancūzija (304 546 pabėgėliai ir 84 270 prieglobsčio prašytojų), Švedija (230 164 pabėgėlių ir 28 780 prieglobsčio prašytojų) ir Italija (147 370 pabėgėlių ir 122 960 prieglobsčio prašytojų), Lietuva išlieka viena mažiausiai pabėgėlių priėmusių ir prieglobsčio prašymų gavusių šalių – 2016 m. buvo 1093 pabėgėliai ir 430 prieglobsčio prašytojų (European Parliament; European Parliament 2017). Remiantis faktais apie labai skirtingą pabėgėlių pasiskirstymą įvairiose Europos Sąjungos šalyse, kyla klausimas, ar priimančios šalies gyventojų požiūris į pabėgėlius siejasi su pabėgėlių, esančių toje šalyje, skaičiumi. Moksliniai tyrimai rodo, kad pabėgėlių skaičius nors ir turi įtakos, tačiau nėra svarbiausias veiksnys, lemiantis požiūrio susiformavimą. Svarbus yra žmonių išsilavinimas, jų gyvenamoji vieta, asmeninė patirtis, vyraujantys prietariai ir išankstinės nuostatos, šalies darbo rinkos situacija, populistinių partijų veikla, šalies istorinė praeitis ir įvairūs kiti veiksniai, kurie ir bus išsamiai nagrinėjami šiame straipsnyje.

Darbo tikslas – pristatyti 2016 m. atlikto empirinio tyrimo apie Lietuvos gyventojų požiūrį į pabėgėlius duomenis bei įvertinti, kiek ankstesni Lietuvoje ir užsienyje daryti tyrimai siejasi su pristatomo tyrimo rezultatais. Straipsnio empirinės informacijos duomenų bazę sudaro 30 pusiau struktūruotų kokybinių interviu su įvairių socialinių demografinių kategorijų žmonėmis bei reprezentatyvios Lietuvos gyventojų apklausos, atliktos 2016 m. vasario mėn., duomenys. Apklausą Lietuvos socialinių tyrimų centro Sociologijos instituto užsakymu atliko

UAB „Spinter tyrimai“. Individualių interviu būdu buvo apklausti 1 009 vyresni nei 18 metų gyventojai. Naudota daugiapakopė stratifikuota tikimybinė atranka.

VEIKSNIAI, LEMIANTYS POŽIŪRĮ Į PABĖGĖLIUS IR MIGRANTUS

Požiūris į pabėgėlius ir migrantus yra sudėtingas asmeninių aplinkybių, vertybių ir išorinės aplinkos veiksnių derinys. Išskirtinos kelios veiksnių grupės, lemiančios požiūrio susiformavimą. Visų pirma, tai individualaus lygmens veiksniai – išsilavinimas, amžius, religingumas, gyvenamosios vietos tipas (miestas ar kaimas), socialinis kapitalas, asmeninė patirtis darbo rinkoje ir artimoje kaimynystėje, prietarai ir išankstinės nuostatos. Tyrimai rodo aiškią požiūrio priklausomybę nuo amžiaus ir išsilavinimo: kuo vyresnio amžiaus ir kuo mažiau išsilavinę yra gyventojai, tuo jų požiūris į pabėgėlius ir migrantus yra labiau neigiamas (Thalhammer ir kt. 2001; Esipova ir kt. 2015). Jaunesni, aukštesnio išsilavinimo ir kvalifikacijos žmonės pozityviau žiūri į migrantus ir kitas mažumas nei prastos sveikatos, bedarbiai, pensininkai ir žemos kvalifikacijos darbuotojai (Scheve, Slaughter 2001; Gang et al. 2002). Tyrimai rodo, kad labiau išsilavinusiems žmonėms rečiau būdingos rasinės nuostatos, jie dažniau laikosi nuomonės, kad imigracija prisideda prie priimančios šalies ekonomikos vystymosi (Hainmueller, Hiscox 2007). Migrantai dažnai yra vertinami pagal šaliai atnešamą ekonominę naudą (Dempster, Hargrave 2017: 11), taip pat asmeninę konkurencijos patirtį darbo rinkoje. Neigiamos nuostatos dėl pabėgėlių ir migrantų neretai grįstos baimės prarasti darbo vietą ir turimą gerovę (Dustman, Preston 2000; Lewis 2005; Esipova et al. 2015). I. N. Gango, F. L. Rivera-Batizo ir M. S. Yuno atlikti Europos šalių gyventojų nuomonės svyravimų 1988–1997 m. tyrimai rodo, kad europiečiai, dėl migrantų patiriantys konkurenciją darbo rinkoje, neigiamai vertina užsieniečius dažniau nei kiti gyventojai (Gang, Rivera-Batiz, Yun 2002: 4). Tyrimai taip pat atskleidė, kad dėl konkurencijos darbo rinkoje neigiamai migrantus vertina kvalifikuoti darbininkai (Lewis 2006). Tačiau tai patvirtina ne visi tyrimai. Pavyzdžiui, J. Hainmuelleris ir M. J. Hiscoxas, remdamiesi 2003 m. Europos socialinio tyrimo duomenimis, pabrėžia, kad dažnas teiginys, jog gyventojai, bijodami konkurencijos, priešiskai vertina panašios kvalifikacijos darbuotojų imigraciją, nėra visiškai pagrįstas, nes aukštesnio išsilavinimo ir aukštesnės kvalifikacijos tiek dirbančių, tiek nedirbančių gyventojų nuomonė yra pozityvesnė nei kitų (Hainmueller, Hiscox 2007).

Prietarai yra kita svarbi sąlyga neigiamai nuomonei susiformuoti. Įvairiose pasaulio šalyse daryti tyrimai patvirtina, kad rasiniai prietarai kitataučių atžvilgiu išlieka gajūs ir ypač yra paplitę visuomenėse, kuriose gausu migrantų. Tyrimai rodo, kad rasiniai prietarai plinta, o švietimo sistemos įtaka, kovojant su prietarais ir skatinant toleranciją, mažėja (Gang et al. 2002). Prietarai ir neigiamos nuostatos dėl įvairių mažumų grupių „persidengia“: žmonės, kuriems būdingos neigiamos nuostatos etninių mažumų atžvilgiu, itin neigiamai vertina ir seksualines mažumas (Stonewall 2003). Ši tyrimų išvada yra ypač svarbi, nes paaiškina homofobinių nuostatų daugialypiškumą ir savęs, kaip pranašesnio už kitus, tapatybės formavimąsi. Vienas tokių tapatybės formavimosi ypatumų yra sąsaja su religine tapatybe bei vietinės tapatybės sustiprinimas: tyrimai rodo, kad homofobiški žmonės laiko save geresniais krikščionimis ir jaučiasi labiau susitapatinę su vietine gyventojų bendruomene (Valentine, McDonald 2004).

Neigiamos nuostatos dėl pabėgėlių ir migrantų kyla ir iš baimės prarasti savąją kultūrą, galvojant, kad kultūriniai ir etniniai migrantų skirtumai ją paveiks (Dustman, Preston 2000; Lewis 2005). Tyrimai rodo, kad nuostatos migrantų atžvilgiu labai priklauso nuo to, iš kurios šalies migrantai atvyko, kokios rasės ar etninės kilmės jie yra: kuo migrantai yra etniškai ir kultūriškai artimesni vietiniams gyventojams, tuo mažesnės yra neigiamos nuostatos. Britų socialinių nuostatų tyrimo (British Social Attitudes Survey) duomenys rodo, kad Jungtinės

Karalystės gyventojai palankiau vertina imigrantus iš kitų Europos šalių, nei iš Azijos, Indijos ar Pakistano (Dustmann, Preston 2000). „Eurobarometro“ duomenys patvirtina, kad Europos Sąjungos gyventojai palankiau vertina migrantus iš kitų Europos Sąjungos šalių, nei migrantus iš trečiųjų šalių. Didelę įtaką tokiam požiūriui turi žiniasklaidos formuojamas migrantų įvaizdis ir šališki pranešimai (Gang et al. 2002). Vietiniai gyventojai yra atviresni pabėgėliams, nei apskritai migrantams (O'Rourke, Sinnott 2006). Etninės mažumos pozityviau vertina migrantus ir pabėgėlius, nei likusi gyventojų dauguma (Hainmueller, Hiscox 2007; Zimmermann ir kt. 2008).

Gyventojų požiūrį į atvykėlius lemia ir asmeninė kasdienio gyvenimo patirtis. Negatyvi patirtis, net jei ji yra vienkartinė, daro didesnę įtaką nuomonės susiformavimui nei teigiama: turintys negatyvios patirties žmonės linkę neigiamai vertinti visus atvykėlius, tačiau teigiama patirtis, susidūrus su jais, nesuformuoja abibendrinančių teigiamų išvadų apie visus pabėgėlius ir migrantus (Valentine, McDonald 2004).

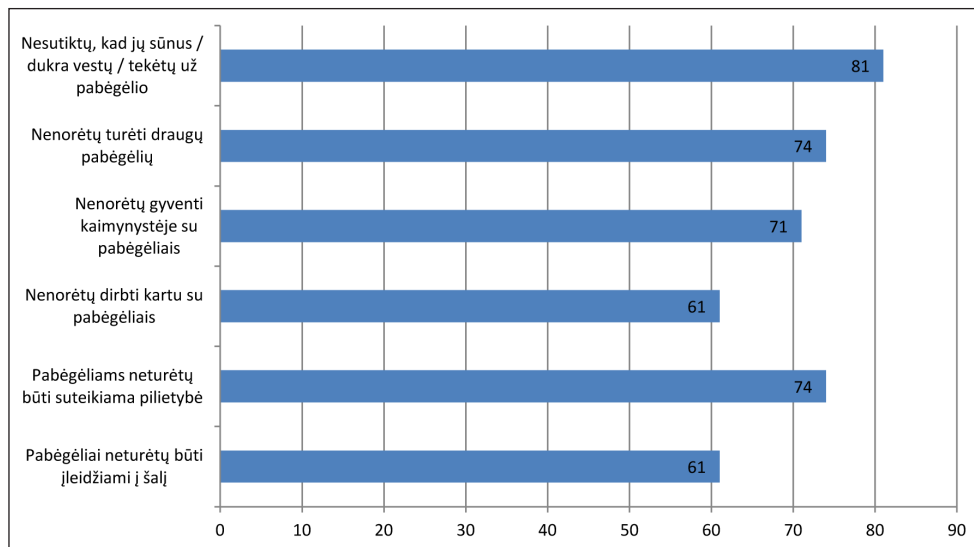
Svarbūs yra ir valstybės lygmens veiksniai: darbo rinkos sąlygų pokyčiai, migracijos srautų kitimas šalies viduje, populistinių partijų atsiradimas ir jų veikla bei politikų vieši pasisakymai. Augantis migrantų ir pabėgėlių kiekis, politikų viešose kalbose įvardijamas kaip grėsmė saugumui ir nesuvaldoma problema, žiniasklaidos yra dar labiau „išpučiamas“, ir viešojo nuomonė darosi vis negatyvesnė (Crawley et al. 2013). Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas, vertindamas susiklosčiusią padėtį, teigia, kad „būtina kovoti su bet kokiomis neapykantą kurstančiomis kalbomis, klaidinga informacija apie pabėgėlius bei ksenofobiniais pasisakymais ir pabrėžti teigiamą pabėgėlių indėlį. Pabėgėliai turėtų būti vertinami ne kaip grėsmė, o kaip galimybė įgyvendinti Europos ekonominį ir socialinį modelį“ (EESRK 2016: 4).

Šalia aptartų, požiūrį į pabėgėlius ir migrantus lemiančių, veiksnių naujesniuose tyrimuose atsiranda šalies istorinės patirties ir kolektyvinės atminties akcentai. 2017 m. publikuotame darbe W. Hiersas, T. Soehlas ir A. Wimmeris teigia, kad požiūris į migrantus gali būti aiškinamas šalies istorine praeitimi – geopolitinėmis kovomis ir karais. Taigi priešasčių, kodėl šalies gyventojai yra vienaip ar kitaip nusiteikę migrantų atžvilgiu, reikia ieškoti ne tik dabartyje, bet ir praeityje. Autorių teigimu, šalys, kurios praeityje patyrė daugiau karinių konfliktų, prarado savo teritorijas ir suformavo savo valstybes etniniu, bet ne pilietiniu pagrindu, pasižymi aukštesne netolerancija imigrantams (Hiers et al. 2017). Svarbi tyrimų išvada yra ir ta, kad įvairių šalių gyventojų požiūris į kitos etninės kilmės ar rasės imigrantus laikui bėgant išlieka pastovus (Hiers et al. 2017). Tai dar kartą patvirtina, kad vertybinės nuostatos keičiasi labai lėtai.

LIETUVOS GYVENTOJŲ POŽIŪRIS Į PABĖGĖLIUS

2016 m. Lietuvos socialinių tyrimų centro Sociologijos instituto užsakytu atliktos reprezentatyvios Lietuvos gyventojų apklausos duomenys rodo, kad nors didžioji dauguma Lietuvos gyventojų niekada nėra susidūrę su pabėgėliais, juos vertina itin neigiamai: dauguma gyventojų nenorėtų nei kartu dirbti, nei gyventi šalia, jokiū būdu nesutiktų, kad jų sūnus ar dukra susietų gyvenimą su pabėgėliu / -e (žr. 1 pav.).

Tyrimas atskleidė, kad pusė Lietuvos gyventojų pabėgėlius suvokia kaip grėsmę Lietuvai: 28 % apklaustųjų mano, kad jie kelia grėsmę, o 26 % – kad labai didelę grėsmę. Tik 3 % respondentų pabėgėliuose nežvelgia jokios grėsmės. Gyventojų požiūris dažnai remiasi žiniasklaidos sukonstruotu neigiamu pabėgėlių įvaizdžiu. Tai susiję ir su bendra visuomenės netolerancija kitokiems žmonėms. Kaip jau buvo minėta, neigiamos nuostatos įvairių mažumų grupių atžvilgiu „persidengia“ (Stonewall 2003), tai patvirtina ir mūsų šalyje atliktų tyrimų duomenys. Lietuvoje ilgą laiką yra fiksuojama aukšta netolerancija romams ir homoseksualiems asmenims

1 pav. Socialinė distancija pabėgėlių atžvilgiu, %

– netolerancijos lygis svyruoja, bet neigiamos nuostatos būdingos maždaug kas antram gyventojui (LSTC etninių... 2005–2015; Beresnevičiūtė, Leončikas 2009; Blažytė ir kt. 2016).

Dar viena priežastis, paaiškinanti neigiamą nuomonę, yra ta, kad žmonės linkę sieti masinę pabėgėlių migraciją ir pastarųjų metų teroristinius išpuolius Europos miestuose. Net 39 % apklaustųjų Lietuvoje mano, kad terorizmo atakas Europos miestuose rengiantys teroristai yra pabėgėliai, patekę į Europą kartu su bendru pabėgėlių srautu; 40 % mano, kad įsileidus pabėgėlius į Lietuvą, stipriai išaugtų terorizmo išpuolių galimybė. Galimų teroristinių išpuolių baimė labiau būdinga vyresnio amžiaus ir mažiau išsilavinusiems žmonėms, tačiau ji nereta ir tarp išsilavinusių jaunesnio ir vidutinio amžiaus žmonių. Štai ką sako kokybinių interviu metu kalbinti informantai: „Kai turėsime labai daug pabėgėlių, nu tada bus labai nesaugu. <...> bus nuolatinės provokacijos, ten kažkokie veiksmai lygiai taip pat kaip vyksta Europoj, gi mes matom, žinias gi žiūrim <...> sprogdinimai, visi šitie dalykai tai gali būti ir pas mus. Mes prie šito nepratę, pas mus šitų dalykų niekad nebuvo“ (41 metų mokytoja); „Blogai... tai jie visokių šunybių prikredžia. <...> Tai visokie sprogdinimai, išpuoliai, pjautynės, šaudymai“ (53 metų darbininkas); „Jeigu <...> yra konfliktas tarp jų tenai, tai aišku bus konfliktas ir čia. <...> O prieš fanatiką tu nelaimėsi. <...> Man nėra labai sakyčiau ramu. Nes aš nesuprantu pačio modelio, kaip turbūt ir daugelis. Kaip jie planuoja išfiltruoti iš tų kelių tūkstančių tuos penkis ar šimtą ekstremistų?“ (38 metų ūkininkas); „Žiūrint į emigrantus ir visa kita, tai man irgi nėra labai ramu. <...> Yra ir ne tik fanatų, bet yra ir psichopatų“ (57 metų savivaldybės tarnautoja).

Žmonės baiminasi, kad atvykėliai bus netvarkingi, tinginiai, darys nusikaltimus (42 % kiekybinės apklausos respondentų mano, kad atvykus pabėgėliams bus nesaugu išeiti į gatvę; 37 % – kad padaugės nusikaltimų ir vagysčių; 32 % – kad moterims nebebus saugu viešose vietose) ir kitaip pažeidinės viešąją tvarką, nes būtent toks pabėgėlių įvaizdis pateikiamas žiniasklaidoje ir jie girdėjo tokius pažįstamų pasakojimus. Kaip sako informantai: „Pažįstami pasakojo, pavyzdžiui, Vokietijoje, ten irgi pas juos yra kažkur šalia pabėgėlių tie kempingai, tai žmonės bijo eiti į

parduotuvę. Anksčiau eidavo bet kada, kada nori – ir vakare, ir naktį ir, ta prasme, kada noriu, tada einu – čia yra mano apsisprendimo klausimas. Dabar žmonės riboja savo pasivaikščiojimus, jie nešiojasi dujų balionėlius ar kažkokius tai „elektrošokerius“, visi masiškai perka, bent jau kiek pasakojų kolegė, tai tiesiog nu žmonės bando, na, sakykim, apsiginti bent jau tom kažkokiom tai priemone, kurios yra įsigytinos. Tai lygiai tą patį daryčiau ir aš“ (41 metų mokytoja); „Tie pabėgėliai yra iš tų šalių, kur ten žmonės, aišku, nelinkę labai dirbti“ (36 m. inžinierius); „Na, mes matome, kas darosi Vokietijoje. Kai pasižiūri per televiziją, per žinias, na, kaip žmonės sako, kad bijo išeiti vakarais į lauką, nes pilna, siautėja, šiukšlina“ (34 metų teisininkė).

Gyventojai mano, kad pabėgėliai kels neramumus ir žmonių saugumas sumažės, todėl labai atsargiai vertina galimybę pabėgėlius priimti Lietuvoje. 32 % apklaustųjų mano, kad nereikėtų priimti nei vieno pabėgėlio, o jei tai neišvengiama, reikia jiems kelti tam tikras sąlygas: 49 % pritaria teiginiui, kad reikėtų priimti tik pabėgėlius krikščionis; 44 % – kad tik bėgančius nuo karo Sirijoje; 46 % – kad tik pabėgėlių šeimas, o ne jaunus vyrus; 47 % – kad tik išsilavinusius. Tik 2 % gyventojų mano, kad reiktų priimti visus pabėgėlius, kurie pasiprašytų čia prieglobsčio.

Žmonių nuomone, atvykėliai turėtų integruotis ir prisitaikyti prie vietinės kultūros, tačiau prisitaikymas dažnai suprantamas kaip savos kultūros atmetimas arba bent jau jos neafišavimas: „Jeigu jie normaliai bus integruoti į visuomenę, tai, manau, jokios bėdos nėra. Bet jeigu jie, pavyzdžiui, bus sutelkti vienoje vietoje, o po to bus numota ranka, tai, aišku, kad nu toje vietoje nusikalstamumas padidės <...> Jeigu jie nori atvažiuoti čia, tai tegul ir laikos šitos šalies įstatymų. Jeigu ten pradėtų, nežinau, su savo hidžabu visur vaikščioti, tai, aišku, būtų blogai“ (26 metų laborantas); „Mes nieko prieš, kad jie atvyktų ir gyventų, bet jie turi priimti mūsų sąlygas, o ne mums diktuoti savų. Nes mes esam savo šaly šeimininkai“ (41 metų mokytoja).

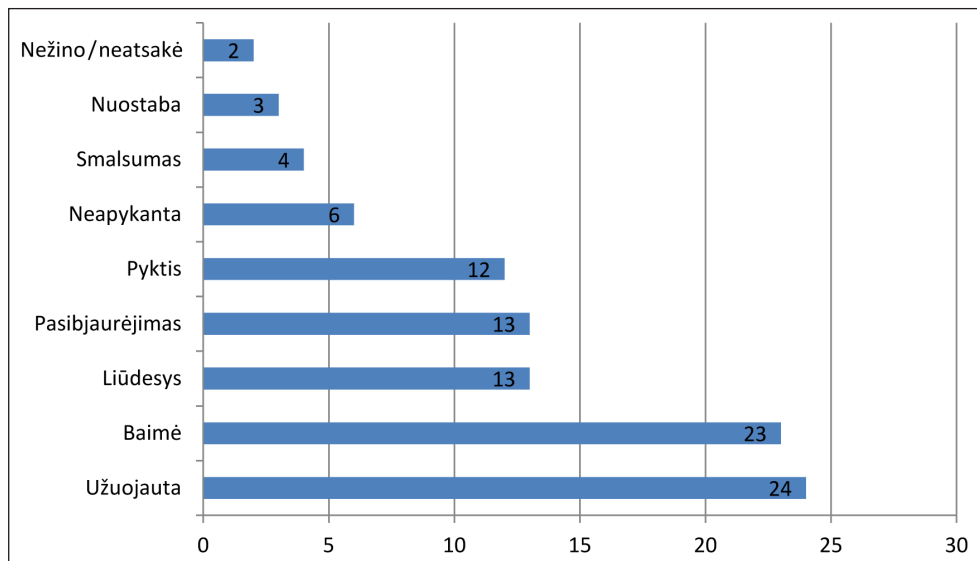
Kas ketvirtas Lietuvos gyventojas baiminasi, kad atvykus pabėgėliams Lietuva praras savo kultūrą ir tapatybę (taip manančių yra 27 %); penktadalis – kad nukentės krikščioniškos vertybės (18 %) ir kad pabėgėliai atims darbo vietas (21 %). Keturi iš dešimties gyventojų mano, kad pabėgėliai būtų didelė finansinė našta valstybei (37 %). Taigi, įsivaizduojamų grėsmių, kurias sukeltų pabėgėliai, matoma daug, tačiau svarbu suprasti, kad šie įsivaizdavimai yra sukonstruoti ir neįvyksta iš realios patirties.

Šiuolaikiniuose tyrimuose atkreipiamas dėmesys į emocijų svarbą vertinant reiškinius. P. Slovicas teigia, kad žmonės remiasi teigiamomis ar neigiamomis emocijomis projektuodami savo elgesį ir vertindami galimas rizikas (Slovic 2010). Pritaikius šį modelį požiūriu į pabėgėlius tyrimuose, galima būtų teigti, kad tai, kokias emocijas žmonėms sukelia pabėgėliai, iš esmės daug pasako ir apie galimas visuomenės reakcijas. Vis dėlto šios emocijos dažnai yra kilusios ne iš realios patirties, o dėl įsivaizduojamos realybės.

Respondentų buvo prašoma pasakyti, kokias emocijas jiems sukelia pabėgėliai (žr. 2 pav.).

Duomenys rodo, kad maždaug ketvirtadalis Lietuvos gyventojų pabėgėliams jaučia užuojautą, dar ketvirtadalis jų bijo, bjaurisi (13 %), jaučia liūdesį (13 %), pyktį (12 %) ir neapykantą (6 %). Užjauti pabėgėlius labiau linkę jaunesni žmonės: 30 % 18–25 metų apklaustųjų teigia, kad jiems gaila pabėgėlių, ir tik 17 % vyresnių nei 66 metų žmonių užjaučia atvykėlius.

Tai, kad kas penktas Lietuvos gyventojas teigia jaučiantis pyktį arba neapykantą pabėgėliams, kelia susirūpinimą. Kiti šio tyrimo duomenys taip pat patvirtina, kad visuomenėje egzistuoja dalis žmonių, kuriems pabėgėlių atvykimas į Lietuvą yra ne tik nepriimtinas, bet jie pasiryžę imtis net praktinių veiksmų, nukreiptų prieš pabėgėlius. Paklausti, kaip reaguotų, jei Lietuvoje imtų daugėti pabėgėlių, 12 % respondentų teigia, kad jie imtųsi aktyvių pilietinių veiksmų prieš juos ir dalyvautų protestuose bei kitose akcijose, 6 % – būdami šalia pabėgėlių aktyviai rodytų savo nepasitenkinimą, o 2 % – prieš juos imtųsi fizinių veiksmų. Tiek klausimas

2 pav. Emocijos, kurias kelia pabėgėliai, %

apie emocijas, tiek klausimas apie galimas reakcijas rodo, kad itin neigiamai pabėgėlių atžvilgiu yra nusiteikę penktadalis Lietuvos gyventojų. Likę gyventojai gali būti suskirstyti į kelias grupes. Pasyviųjų stebėtojų tipui priklauso 44 % apklaustųjų. Jie pabrėžia, kad stengtųsi pabėgėlių nepastebėti. Kita grupė – vengiantieji kontakto, kurią sudaro 28 % teigiančiųjų, kad neitų į tas vietas, kur potencialiai galėtų susitikti su pabėgėliais. Palankiai pabėgėlius vertina trys iš dešimties gyventojų: 13 % teigia, kad stengtųsi pabėgėliams padėti (aukotų labdarai, mokytų kalbos ir pan.), o 17 %, kad norėtų su jais susipažinti. Palankios pozicijos dažniau laikosi jaunesni ir labiau išsilavinę gyventojai. Tai patvirtina ir ankstesnių tyrimų duomenys apie požiūrio į pabėgėlius ir imigrantus priklausomybę nuo amžiaus ir išsilavinimo.

IŠVADOS

Straipsnyje pristatyto tyrimo duomenys rodo, kad visuomenėje yra įvairių nuomonių apie pabėgėlius ir galimą jų įsikūrimą Lietuvoje. Dauguma Lietuvos gyventojų nenorėtų nei kartu dirbti, nei gyventi šalia pabėgėlių, kas antras gyventojas pabėgėliuose išvelgia grėsmę Lietuvai, o keturi iš dešimties mano, kad teroristiniai išpuoliai ir masinė pabėgėlių migracija į Europą yra glaudžiai susiję, todėl neišsileidus pabėgėlių sumenktų ir teroristinių išpuolių grėsmė. Pozityviau pabėgėlius vertina jaunesni ir labiau išsilavinę gyventojai.

Reikia pabrėžti, kad gyventojų nuomonė dažnai yra suformuota žiniasklaidos, o ne dėl konkrečios patirties. Taip pat svarbu suprasti, kad žmonės nebūtinai elgtųsi taip, kaip jie teigia apklausos metu. Pavyzdžiui, 12 % respondentų sako, kad dalyvautų demonstracijose prieš pabėgėlius, tačiau kyla abejonių dėl jų ketinimų imtis aktyvių veiksmų, kadangi Lietuvos visuomenė nepasizymi dideliu pilietiniu aktyvumu, demonstracijos ir kitos protesto akcijos vyksta retai ir jose nedalyvauja daug žmonių.

Literatūra

1. Beresnevičiūtė, V.; Leončikas, T. 2009. „Diskriminacijos suvokimas Lietuvos visuomenėje“, *Filosofija. Sociologija* 20(4): 335–343.
2. Blažytė, G.; Pilinkaitė-Sotirovič, V.; Žibas, K. 2016. „Visuomenės nuostatos apie socialines ir etnines grupes Lietuvoje: nepakantumo ir socialinės distancijos stebėseną“, iš *Lietuvos gyventojų grupių socialinė kaita*, sud. M. Taljūnaitė. Vilnius: Lietuvos socialinių tyrimų centras, 109–124.
3. Crawley, H.; Drinkwater, S.; Kauser, R. 2013. *Regional Variations in Attitudes towards Refugees: Evidence from Great Britain*. IZA DP No. 764. Prieiga per internetą: <https://repec.iza.org/dp7647.pdf> [žiūrėta 2018 04 25].
4. Dempster, H.; Hargrave, K. 2017. *Understanding Public Attitudes Towards Refugees and Migrants*. Working Paper 512. Prieiga per internetą: <https://www.odi.org/sites/odi.org.uk/files/resource-documents/11600.pdf> [žiūrėta 2018 04 12].
5. Dustmann, Ch.; Preston, I. 2000. *Racial and Economic Factors in Attitudes to Immigration*. IZA DP No. 190. Prieiga per internetą: <https://www.econstor.eu/bitstream/10419/21033/1/dp190.pdf> [žiūrėta 2018 04 20].
6. Esipova, N.; Ray, J.; Pugliese, A.; Tsubutashvili, D.; Laczko, F.; Rango, M. 2015. *How the World Views Migration*. Paris: International Organization for Migration, 1–68. Prieiga per internetą: https://publications.iom.int/system/files/how_the_world_gallup.pdf [žiūrėta 2018 04 28].
7. Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas. 2016. *EESRK tiriamoji misija dėl pabėgėlių padėties pilietinių organizacijų vertinimu*. Apibendrinamoji ataskaita. Prieiga per internetą: https://www.eesc.europa.eu/sites/default/files/resources/docs/16_59_migration_synthesis-report_def_lt.pdf [žiūrėta 2018 03 01].
8. European Parliament. *A Welcoming Europe?* Prieiga per internetą: https://www.europarl.europa.eu/external/html/welcomingeurope/default_en.htm [žiūrėta 2018 04 19].
9. European Parliament. 2017. *EU Migrant Crisis: Facts and Figures*. Prieiga per internetą: <https://www.europarl.europa.eu/news/en/headlines/society/20170629STO78630/eu-migrant-crisis-facts-and-figures> [žiūrėta 2018 04 10].
10. Gang, I. N.; Rivera-Batiz, F. L.; Yun, M. S. 2002. *Economic Strain, Ethnic Concentration and Attitudes Towards Foreigners in the European Union*. IZA DP No. 578. Prieiga per internetą: <https://www.econstor.eu/bitstream/10419/21350/1/dp578.pdf> [žiūrėta 2018 03 01].
11. Hainmueller, J.; Hiscox, M. J. 2007. “Educated Preferences: Explaining Attitudes Toward Immigration in Europe”, *International Organization* 61(2): 399–442. Prieiga per internetą: <https://web.stanford.edu/~jhain/Paper/IO2007.pdf> [žiūrėta 2018 04 23].
12. Hiers, W.; Soehl, Th.; Wimmer, A. 2017. “National Trauma and the Fear of Foreigners: How Past Geopolitical Threat Heightens Anti-Immigration Sentiment Today”, *Social Forces* 96(1): 361–388.
13. Lewis, M. 2005. *Asylum: Understanding Public Attitudes*. Prieiga per internetą: https://www.ippr.org/files/images/media/files/publication/2011/05/asylum_full_1364.pdf [žiūrėta 2018 02 28].
14. Lewis, M. 2006. *Warm Welcome? Understanding Public Attitudes to Asylum Seekers in Scotland*. Prieiga per internetą: https://www.ippr.org/files/images/media/files/publication/2011/05/warm_welcome_1518.pdf [žiūrėta 2018 02 28].
15. LSTC Etninių tyrimų institutas. 2015. *Lietuvos socialinių tyrimų centro Etninių tyrimų instituto užsakymu atliktos visuomenės nuostatų apklausos apie pabėgėlius 2015 m. rezultatai*. Prieiga per internetą: <https://www.ces.lt/wp-content/uploads/2010/02/Po%C5%BEi%C5%ABris-%C4%AF-pab%C4%97g%C4%97lius-2015-m..pdf> [žiūrėta 2018 03 05].
16. LSTC Etninių tyrimų institutas. *Visuomenės nuostatų tyrimai: 2005–2015*. Prieiga per internetą: <https://www.ces.lt/veikla-2/ziniasklaidos-stebesena/visuomenes-nuomones-apklausa/> [žiūrėta 2018 05 25].
17. O'Rourke, K. H.; Sinnott, R. 2006. “The Determinants of Individual Attitudes Towards Immigration”, *European Journal of Political Economy* 22(4): 838–861.
18. Scheve, K. F.; Slaughter, M. J. 2001. “Labor Market Competition and Individual Preferences over Immigration”, *Policy Review of Economics and Statistics* 83(1): 133–145. Prieiga per internetą: <https://pdfs.semanticscholar.org/8079/4d2c7ee7a5a12866d75f8db1f166f594d605.pdf> [žiūrėta 2018 04 10].
19. Slovic, P. (ed.) 2010. *The Feeling of Risk. New Perspectives on Risk Perception*. New York: Earthscan.
20. Stonewall. 2003. *Profiles of Prejudices*. Detailed Summary of Findings. Prieiga per internetą: https://www.stonewall.org.uk/sites/default/files/profiles_of_prejudice_2003.pdf [žiūrėta 2018 04 23].
21. Thalhammer, E.; Zucha, V.; Enzenhofer, E.; Salfinger, B.; Ogris, G. 2001. *Attitudes Towards Minority Groups in the European Union*. A Special Analysis of the Eurobarometer 2000 Survey on Behalf of the European

Monitoring Centre on Racism and Xenophobia. Prieiga per internetą: <https://www.fudepa.org/Biblioteca/recursos/ficheros/BMI20060000083/attitudes.pdf> [žiūrėta 2018 03 01].

22. Valentine, G.; McDonald, I. 2004. *Understanding Prejudice: Attitudes Towards Minorities*. Prieiga per internetą: https://www.stonewall.org.uk/sites/default/files/Understanding_Prejudice__2004_.pdf [žiūrėta 2018 02 25].

23. Zimmermann, K. F.; Kahanec, M.; Constant, A.; DeVoretz, D. J.; Gataullina, L.; Zaiceva, A. 2008. *Study on the Social and Labour Market Integration of Ethnic Minorities*. IZA Research Report 16. Prieiga per internetą: <https://core.ac.uk/download/pdf/7141334.pdf> [žiūrėta 2018 04 22].

DIANA JANUŠAUSKIENĖ

We Do Not Need This Chaos: Attitudes of the Lithuanian People Towards Refugees

Summary

This article analyses attitudes of the Lithuanian people towards refugees, and is based on the empirical research carried out at the Institute of Sociology, Lithuanian Social Research Centre, in 2016. Taking into consideration the results of the previous research on the factors that determine the attitudes towards refugees, this article looks at the peculiarities of the attitudes of the Lithuanian people. The article argues that people are very sceptical and concerned about refugees coming to Lithuania and, in particular, tend to place first the negative consequences of migration. The attitudes of the people are determined by general intolerance towards 'other' people, as well as by the negative image of the refugees created by the media.

Keywords: refugees, migration, attitudes towards refugees